

УДК 330.366:65.01:061

*С. І. Крючок,
здобувач, Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

ВПЛИВ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА СТІЙКІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*S. Kriuchok
candidate for a degree
Dnipro State Agrarian and Economic University*

INFLUENCE OF RESOURCE SUPPORT ON THE SUSTAINABILITY OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Встановлено, що процес суспільного відтворення завжди здійснюється в конкретних формах господарювання. Це дає можливість цілеспрямовано й ефективно використовувати залучені матеріальні, трудові та фінансові ресурси і, найголовніше, впорядкувати систему взаємовідносин між виробниками та споживачами. Низький рівень технічного забезпечення й темпів оновлення виробничих потужностей, наукомісткості виробництва, продуктивності капіталу й праці, динаміки інвестицій та інновацій сільськогосподарських підприємств становлять загрозу не лише для майбутнього потенціалу України, але й для її національної безпеки.

Констатовано, що розвиток економічних відносин в аграрному секторі України супроводжується активним формуванням підприємництва, створенням нових підприємств, діяльність яких направлена на досягнення певних результатів. Однак їхньою відмінною особливістю є низька економічна стійкість, коли одні з них досягають цілей своєї діяльності, а інші працюють менш успішно.

Доведено, що рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств земельними, трудовими, матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, а також досягнення оптимального співвідношення між основним та оборотним виробничим капіталом підприємств справляє значний вплив на стійкість їх економічного розвитку.

Established the process of social reproduction is always done in specific forms. This allows targeted and effective use of borrowed material, labor and financial resources and, most importantly, ordering of relations between producers and consumers. The low level of technical support and update rates of production capacity, science-intensive production, productivity of capital and labor, dynamics of investments and innovations of agricultural enterprises pose a threat not only to the future potential of Ukraine, but also for national security.

Ascertain that the development of economic relations in the agricultural sector of Ukraine accompanied by the formation of an active business, the creation of new businesses whose activities are aimed at achieving certain results. Their distinctive feature is low economic sustainability, when one of them achieves the goals of their activities, while others work less successfully.

Proved that the level of provision of agricultural enterprises by land, labor, material and technical and financial resources, and to achieve an optimal balance between the fixed and working capital of enterprises makes a significant impact on the sustainability of economic development.

Ключові слова: *Виробничий капітал, економічна стійкість, персонал підприємства, процес, розвиток, сільськогосподарські підприємства, фінансові ресурси.*

Keywords: *Production capital, economic stability, labor resources of the enterprise, process, development, agricultural enterprises, financial resources.*

Вступ

Становлення багатокладної економіки в Україні призвело до руйнування ресурсного потенціалу аграрної галузі країни, і, як наслідок, до різкого спаду виробництва сільськогосподарської продукції. Головною причиною негативних проявів є недостатня теоретична розробка механізмів реалізації проведених реформ, які не враховували специфіку сільськогосподарської галузі й особливості кожного регіону. Адже як зразок було взято моделі західних країн, які відповідають рівню розвитку підприємництва в межах вітчизняних реалій, а недосконалість інституційного середовища призвела до негативного обмеження свободи підприємницької діяльності. За роки її проведення так і не було розроблено програми здійснення реформи. Внаслідок відсутності належної координації й контролю з боку державних органів за ходом реформи, несвочасного розв'язання ряду організаційних і правових питань реалізація реформених заходів постійно стримувалася.

Зниженню економічної ефективності сільськогосподарського виробництва також сприяли неефективна приватизація сільськогосподарських і переробних підприємств, диспаритет цін у товарообміні між сільським господарством та іншими галузями національної економіки; скорочення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, відсутність налагодженого економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки та обмеженість платоспроможного попиту населення. Саме тому проблема підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог як поточного, так і перспективного соціально-економічного розвитку країни, залишається актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання методології вибору та практики реалізації напрямів підвищення стійкості економічного розвитку сільськогосподарських підприємств досліджені у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: В. Андрійчука, В. Аранчій, О. Березіна, І. Вініченка, Ю. Лупенка, П. Макаренка, Л. Мельника, П. Саблука, О. Скидана, О. Ульяновченка, та ін. [1-9]. Та все ж проблема визначення стійкості економічного розвитку сільськогосподарських підприємств та управлінського процесу, що його забезпечує, поки що досліджена недостатньо повно. Саме це і стало підставою для визначення вплив ресурсного забезпечення на стійкість економічного розвитку сільськогосподарських підприємств та обумовило необхідність з'ясувати окремі його аспекти.

Результати дослідження.

Розвиток суспільства неможливий без виробництва матеріальних благ і нагромадження багатства, які забезпечують відповідний рівень добробуту населення країни. Виробництво сільськогосподарської продукції здійснюється за наявності й органічної єдності елементів продуктивних сил. Від забезпеченості сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області необхідними земельними ресурсами, персоналом, виробничим капіталом та іншими матеріальними ресурсами значною мірою залежать результати їх виробничо-господарської діяльності. У цілому по сільському господарству країни досягнутий рівень забезпеченості виробничим основним капіталом є недостатнім. Як свідчать дослідження, ступінь забезпеченості сільськогосподарських підприємств області основним виробничим капіталом за період з 2000 р. по 2016 р. суттєво погіршився.

Так, площа сільськогосподарських угідь з розрахунку на одне господарство зменшилася на 4,2 %, у тому числі ріллі – на 3,8 %; чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, скоротилася майже на третину (значно вищі темпи скорочення простежуються у галузі тваринництва). Основний виробничий капітал є мірилом стійкого економічного розвитку в агропромисловому виробництві, формує ступінь його комплексної механізації та автоматизації, забезпечує якісне і своєчасне виконання технологічних операцій і цим самим визначально впливає на продуктивність праці. Зростання оснащеності виробництва основним капіталом на одиницю земельної площі, а також капіталоозброєності праці розцінюється як позитивне явище у розвитку сільськогосподарського підприємства.

Показники забезпеченості сільськогосподарських підприємств Дніпропетровщини основним виробничим капіталом, зокрема капіталооснащеність виробництва та капіталоозброєність праці за досліджуваній період збільшилися відповідно на 6,3 % та у 44,6 %. Така тенденція пояснюється скорочення

чисельності персоналу та площі землекористування при певному підвищенні вартості основного капіталу сільськогосподарських підприємств. Із значним скороченням чисельності персоналу, зайнятого у сільськогосподарському виробництві, пов'язане і зниження показника працевзбезпеченості на 32,8%. Якщо у 2000 р. з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь припадало в середньому 12,5 осіб, то у 2016 р. – лише 8,4 особи.

У структурі необоротних активів частка основного капіталу за залишковою вартістю становить 67,3%, і за період дослідження зменшилася на 9,7%. Її зменшення розцінюється як позитивний факт, оскільки таке зменшення відбулося завдяки абсолютному збільшенню (а отже, і частки) довгострокових біологічних активів та матеріальних активів. Загалом, вважаємо, що для сільськогосподарського підприємства збільшення частки останніх є досить бажаним.

Але критичної межі досяг рівень забезпеченості сільськогосподарського виробництва найбільш активною частиною основних засобів – сільськогосподарською технікою. За 2000-2016 рр. кількість тракторів, використовуваних у сільськогосподарських підприємствах області, скоротилася із 14700 до 9599 шт. (або на 34,7 %), зернозбиральних комбайнів – на 17,6 %, кукурудозбиральних комбайнів – у 2,8 рази, кормозбиральних комбайнів – у 2,5 рази. Майже на 30,0 % зменшилась кількість сівалок.

Через велику обмеженість коштів на придбання запасних частин і проведення ремонтних робіт частина тракторів, зернозбиральних комбайнів інших сільськогосподарських машин має досить низький коефіцієнт готовності до виконання сільськогосподарських робіт. Внаслідок низького рівня забезпеченості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами порушуються, а подекуди й зовсім не виконуються, окремі технологічні операції. Головною причиною зниження рівня технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в Дніпропетровській області є значне скорочення обсягів закупівлі сільськогосподарської техніки. Хоча, починаючи з 2000 р., в області і триває процес нарощування обсягів капіталовкладень на придбання техніки (за 2001-2016 рр. вони збільшилися на 1195,6 млн. грн. або в 15,8 рази), проте вони залишаються поки що недостатніми.

Таким чином, рівень матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в підприємствах Дніпропетровської області є незадовільним, що деформує процеси суспільного відтворення. З такою техніко-технологічною базою досягти стійкого економічного розвитку аграрного виробництва у переважній більшості підприємств стає фактично неможливо. Вирішити вказану проблему лише завдяки внутрішнім резервам не можна, необхідне втручання держави стосовно стабілізації ринків промислових товарів і продукції сільськогосподарського виробництва.

Разом з тим нарощування основного виробничого капіталу у вартісному обчисленні на 100 га сільськогосподарських угідь та одного середньорічного працівника забезпечує ріст продуктивності праці, доходності господарств, зниження собівартості одиниці продукції. Концентрація основних засобів на одиницю земельної площі та середньорічного працівника, досягнення оптимального співвідношення між основними та оборотними активами підприємства забезпечує вищу результативність діяльності та сприяє підвищенню рівня їх економічної стійкості. Для підтвердження цього висновку в дослідженні проведено групування сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області за рівнем капіталооснащеності виробництва (табл. 1).

Таблиця 1.
Вплив капіталооснащеності виробництва на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області, 2016 р.

Показники	Групи підприємств за вартістю основного виробничого капіталу на 100га с.-г. угідь, тис. грн.				IV група +/- до I
	I до 150	II 151-350	III 351-550	IV > 550	
Кількість підприємств	5	11	19	3	-
Вартість основного капіталу на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	127,6	301,1	469,4	612,4	+484,8
Вироблено валової продукції на:					
- 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	1257,6	2190,4	3116,8	2436,9	+1179,3
- 1 середньорічного працівника, тис. грн.	269,7	273,8	429,6	304,5	+34,8
- 1 грн. основного виробничого капіталу, грн.	9,85	7,27	6,64	3,99	-5,86
- 1 грн. виробничих витрат, грн.	2,52	3,01	4,08	1,94	-0,58
Одержано прибутку (збитку) на:					
- 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	618,4	764,8	971,2	- 295,4	-913,8
- 1 середньорічного працівника, тис. грн.	77,3	95,6	141,4	-37,2	-114,5
- 100 грн. основного виробничого капіталу, грн.	484,6	254,1	206,9	-48,2	-532,8
Рентабельність авансованого капіталу, %	12,1	22,9	39,2	-0,3	-12,4
Рівень рентабельності (збитковості)	23,7	42,3	71,9	-4,2	-27,9

підприємства, %					
в т.ч.: рослинництва	23,7	58,3	73,8	39,6	+15,9
тваринництва	-	-9,4	18,1	-23,8	-

З табл. 1 видно, що із підвищенням рівня капіталооснащеності виробництва від групи до групи зростають показники продуктивності використовуваних ресурсів. Так, у IV групі підприємств, рівень капіталооснащеності виробництва яких перевищує 550 тис. грн., вихід валової продукції з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь та одного середньорічного працівника більший у порівнянні з першою групою в 1,9 та 1,7 рази відповідно. Разом з тим найвищі показники ефективності використовуваних ресурсів демонструють підприємства III групи, рівень капіталооснащеності виробництва яких перебуває на рівні 351-550 тис. грн. Так, вихід прибутку з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь та одного середньорічного працівника у цій групі вищий за аналогічні показники першої групи в 1,6 рази та 1,8 рази відповідно, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва – на 48,2 відсоткових пункти. Збитковість останньої групи підприємств зумовлена переважним виробництвом в них продукції тваринництва.

Слід зазначити, що низький рівень технічної придатності засобів виробництва не забезпечує стійкої тенденції до підвищення продуктивності аграрної праці. Порівняння показників підприємств другої і першої групи свідчить, що з підвищенням рівня капіталооснащеності виробництва в 2,5 рази продуктивність праці підвищилася лише на 1,5 %, наступне підвищення показника капіталооснащеності в 1,4 рази зумовило зростання рівня продуктивності праці на 64,2 %, подальше нарощування аналізованого показника зі 469,4 тис. грн. у третій групі до 612,4 тис. грн. у четвертій, зумовило зниження продуктивності праці на 29,1 %.

Стійкий економічний розвиток сільськогосподарських підприємств багато в чому залежать від ступеня забезпеченості їх персоналом. Персонал підприємства – сукупність найманих працівників, основна продуктивна сила суспільства, найактивніша з економічного погляду частина сільського населення, яка безпосередньо бере участь у сільськогосподарському виробництві відповідно до укладеного трудового договору (контракту) з роботодавцем (підприємством). Результати проведеного групування сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області за середньообліковою чисельністю персоналу, зайнятого у сільськогосподарському виробництві, показують, що їх розвиток відбувається на фоні зростаючого його дефіциту, недооцінки вартості робочої сили, зниження продуктивності праці (табл. 2).

Таблиця 2.
Залежність результатів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств від чисельності персоналу, 2016 р.

Показник	Групи підприємств за чисельністю працівників, осіб					В середньому по сукупності
	I до 10	II 11-30	III 31-51	IV 51-70	V > 70	
Кількість підприємств, од.	6	25	34	10	3	78
Відносна їх частка, %	7,7	32,1	43,6	12,8	3,8	100,0
Середня чисельність у групі	9	24	41	63	197	53
Площа с.г. угідь, га на: 1 підприємство	972	2132	3358	4905	9917	4187
1 працівника	108	89	82	78	51	79
Частка чистого доходу галузі рослинництва у структурі товарної продукції, %	99,1	95,3	88,2	79,1	64,7	88,3
Питома вага працівників галузі рослинництва, %	98,4	97,7	89,2	77,1	66,2	89,2
Чисельність працівників на 100 га с.-г. угідь, осіб	0,91	1,13	1,22	1,28	1,99	1,21
Валова продукція, тис. грн. з розрахунку на: 1 працівника	435,4	517,2	431,2	396,1	373,8	426,3
100 га с.г. угідь	403,1	582,2	526,8	508,8	741,5	511,7
Рентабельність авансованого капіталу, %	24,1	17,8	19,3	12,4	22,2	19,6
Рівень рентабельності (збитковості) підприємства, %	49,3	33,1	38,9	26,8	45,8	39,4
в т.ч.: рослинництва	52,7	35,5	39,2	29,8	46,1	42,3
тваринництва	-2,5	-8,2	-1,3	-1,2	3,4	-2,7
Частка оплати праці в структурі собівартості продукції, %	8,1	8,4	9,2	10,5	12,9	8,8

Середньомісячна оплата праці – всього, грн.	2191	2684	2499	2980	3352	2503
в т.ч. по галузі: рослинництва	2456	2952	2787	3143	3921	2637
тваринництва	2096	2054	2231	2789	3083	2396

Аналіз даних таблиці 2 показує, що в 2016 році у досліджуваній сукупності найбільшу частку (43,6 %) становлять підприємства, чисельність працівників у яких коливається від 31 до 51 особи. Середній розмір таких підприємств становить 3358 га. В результаті дослідження виробничого напрямку підприємств встановлено, що із зростанням чисельності зайнятих працівників та із збільшенням розмірів підприємств від I до V групи очевидна тенденція до зростання питомої ваги чистого доходу від реалізації продукції тваринництва. Так, якщо у підприємствах I – III груп частка виручки від реалізації продукції галузі рослинництва становить майже 99%, то V групи – 64,7 %.

Із збільшенням рівня зайнятості очевидним є зростання показника виробництва валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 року із розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь. Так, якщо по I групі він становить 403,1 тис. грн., то по V – 741,5 тис. грн. (більше у 1,8 рази). Проте таким же очевидним є зниження показника продуктивності праці. У підприємствах I групи з розрахунку на 1 працівника було вироблено валової продукції у постійних цінах на суму 435,4 тис. грн., у V групі – менше в 1,2 рази. Це зумовлено тим, що по двох «крайніх» групах маємо значну різницю у темпах зростання чисельності зайнятих працівників і площі сільськогосподарських угідь на підприємство. Якщо чисельність працівників зростає у 22 рази, то розміри підприємства – у 10,2 рази.

Одним з головних індикаторів стійкого економічного розвитку підприємства будь-якої галузі є його ліквідність та платоспроможність. Безумовно, платіжні можливості підприємства щодо швидкого погашення його фінансових зобов'язань значною мірою залежить від платіжної дисципліни дебіторів, можливостей швидкого продажу поточних фінансових інвестицій і структурного співвідношення цих активів у загальній їх сумі. Дослідженнями виявлено вище помірного кореляційний зв'язок між коефіцієнтами ліквідності, що цілком закономірно з огляду на методику їх визначення, а з іншого – такий зв'язок існує між даними коефіцієнтами і показниками ефективності діяльності підприємства (табл. 3).

Таблиця 3.

Зв'язок між показниками ліквідності та ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств

Показник	Групи підприємств за показником загальної ліквідності			В середньому по сукупності
	I до 2,71	II 2,72-9,15	III > 9,16	
Кількість підприємств, од.	12	27	9	48
Середнє значення по групах коефіцієнта загальної ліквідності	1,35	5,26	15,21	7,54
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,38	2,17	4,34	2,58
Коефіцієнт моментальної ліквідності	0,011	0,061	0,712	0,215
Вироблено валової продукції на:				
- 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	1152,1	1890,2	3317,7	1822,3
- 1 грн. основного капіталу, грн.	9,22	6,12	5,21	7,54
Маса прибутку на:				
- 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	522,8	829,5	631,8	811,5
- 100 грн. основного виробничого капіталу, грн.	351,1	222,9	195,4	264,2
Рентабельність авансованого капіталу, %	12,2	28,1	17,6	19,5
Рівень рентабельності звичайної діяльності підприємств, %	22,3	42,6	33,5	39,6

Наведені дані свідчать про наявність криволінійного зв'язку між величиною коефіцієнтів ліквідності і ефективністю діяльності підприємств. У підприємствах I групи коефіцієнти швидкої і моментальної ліквідності значно менші від їх критичного значення (0,5 та 0,2 відповідно), а коефіцієнт загальної ліквідності нижчий від бажаного рівня (2,0). В результаті підприємства цієї групи мають найнижчі показники ефективності діяльності. В той же час підприємства другої групи досягли найвищої ефективності діяльності завдяки перевищенню бажаних значень коефіцієнтів загальної і швидкої ліквідності і значному збільшенню коефіцієнта моментальної ліквідності, хоча він все ще залишається меншим критичного рівня.

Для підприємств третьої групи притаманні найвищі показники ліквідності, які у декілька разів (крім коефіцієнта моментальної ліквідності) перевищують бажане їх значення. Вважаємо, що таке перевищення пов'язане з недосконалою політикою формування виробничих запасів, прорахунками в кредитній політиці і

низькою платіжною дисципліною покупців. Як наслідок, підприємства цієї групи досягли нижчих показників ефективності діяльності, ніж у підприємств другої групи.

Оцінювання ліквідності підприємств в поєднанні з аналізом і оцінюванням їх фінансової стійкості свідчать про наявність досить виразного зв'язку між показниками і характеризують стійкість стану економічного розвитку досліджуваних суб'єктів господарювання (табл. 4).

Таблиця 4.
Зв'язок фінансової незалежності з показниками ліквідності, фінансової стійкості та ефективністю діяльності сільськогосподарських підприємств

Показник	Групи підприємств за рівнем коефіцієнта фінансової незалежності			В середньому по сукупності
	I до 0,83	II 0,84-0,89	III > 0,90	
Кількість підприємств, од.	15	26	7	48
Середнє значення по групах коефіцієнта фінансової незалежності	0,61	0,86	0,94	0,89
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,11	6,32	17,8	7,23
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,75	2,22	5,11	3,21
Коефіцієнт моментальної ліквідності	0,02	0,07	0,81	0,14
Коефіцієнт фінансового ризику	1,36	0,17	0,05	0,11
Коефіцієнт забезпечення підприємства власними оборотними засобами	0,34	0,71	0,92	0,79
Коефіцієнт маневреності	0,21	0,51	0,69	0,55
Вироблено валової продукції на:				
- 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	1025,1	1998,2	3215,7	1799,1
- 1 грн. основного капіталу, грн.	8,01	6,29	9,29	7,93
Маса прибутку на:				
- 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	589,8	794,5	936,1	825,5
- 100 грн. основного виробничого капіталу, грн.	203,1	239,9	305,3	270,1
Рівень рентабельності авансованого капіталу, %	17,5	19,1	22,1	19,5
Рівень рентабельності звичайної діяльності підприємств, %	26,7	40,8	42,1	39,6

Розрахунки свідчать, що між одним з найбільш важливих показників фінансової стійкості, а саме показником фінансової незалежності, і показниками ліквідності та рентабельністю авансованого капіталу існує виражений зв'язок – із підвищенням коефіцієнта незалежності зростають усі показники ліквідності, причому, значно вищими темпами, ніж зростає зазначена групувальна ознака (якщо у третій групі коефіцієнт незалежності підвищився порівняно з першою групою на 68,7 %, то коефіцієнт загальної ліквідності – у 8,6 рази, швидкої ліквідності – у 4,8 рази і моментальної – майже в 47 разів). При цьому істотно знижується прискореними темпами коефіцієнт фінансового ризику, зростає забезпеченість підприємств власними оборотними засобами і рентабельність авансованого капіталу.

Для більш детального аналізу впливу на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств показників ресурсного забезпечення побудовано множинну лінійну регресійну модель за сукупністю 48 підприємств Дніпропетровської області. У якості результативного показника є маса прибутку з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь. Результати моделювання з використанням статистичних даних за 2016 рік відображає рівняння множинної регресії, яке має вигляд:

- у лінійній формі:

$$y = -713,38 + 0,58x_1 + 0,009x_2 + 2,52x_3 + 0,023x_4 + 0,0014 x_5,$$

- у степеневій формі:

$$y = 2,59 \cdot x_1^{0,152} \cdot x_2^{0,358} \cdot x_3^{0,254} \cdot x_4^{0,172} \cdot x_5^{0,432},$$

де y – прибуток на 1га с.-г. угідь, тис. грн.; x_1 – вартість основного капіталу на 1га с.-г. угідь, тис. грн.; x_2 – вартість основного капіталу на 1- го працівника, тис. грн.; x_3 – оплата праці персоналу на 1га с.-г. угідь, грн.; x_4 – припадає оборотного капіталу на 1 грн. основного, грн.; x_5 – припадає власного капіталу на 1 грн. активів підприємства, грн.

Коефіцієнт детермінації (R^2) для лінійної моделі становить 0,964, для степеневі – 0,645, що свідчить про тісний зв'язок між досліджуваними ознаками регресійних моделей.

Висновок

Сільськогосподарське виробництво належить до ресурсномістких галузей, де використовується велика кількість трудових, матеріально-технічних, природних ресурсів, їх кількісний та якісний склад, співвідношення між трудовими, матеріально-технічними і природними ресурсами, з одного боку, та рівень як сумарної, так і поресурсної віддачі з іншого, визначають величину природно-ресурсного потенціалу в конкретних умовах функціонування кожного суб'єкта господарювання. Рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств земельними, трудовими, матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, а також досягнення оптимального співвідношення між основним та оборотним виробничим капіталом підприємств справляє значний вплив на стійкість їх економічного розвитку. Проведений аналіз свідчить, що на сьогоднішній день сільськогосподарським підприємствам Дніпропетровської області слід вирішувати надзвичайно складну проблему стійкого економічного розвитку в умовах обмеженого ресурсного забезпечення.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Концентрація в аграрній сфері економіки: проблемні аспекти: монографія / В.Г. Андрійчук, І.С. Сас. – Київ: КНЕУ, 2017. – 303с.
2. Аранчій В.І. Інтегральні підходи до оцінювання економічної стійкості аграрних підприємств / В.І. Аранчій, М.О. Удовиченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Полтава: ПДАА. – 2012. – Спецвипуск. – С.10-12.
3. Березін О.В. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 390 с.
4. Вініченко І.І. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи / І.І. Вініченко // Агросвіт. – 2013. – №21. – С.10-13.
5. Мельник Л.Ю. Концентрація виробництва в сільському господарстві: тенденції та перспективи / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко // Економіка АПК. – 2002. – № 2. – С.11-16.
6. Саблук П. Т. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / П. Т. Саблук [та ін.] / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». – К., 2005. – 478 с.
7. Сокол О.Г. Дослідження впливу чинників на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств / О.Г. Сокол // Агросвіт. – 2008. – №1. – С.21-25.
8. Удовиченко М.О. Теоретичні аспекти економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / М.О. Удовиченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Полтава: ПДАА. – 2011. – Вип. 3. – Т.2. – С.149-152.
9. Черевко Д.Г. Конкурентоспроможність підприємства як характеристика його економічного стану / Д.Г. Черевко // Економіка АПК. – 2009. – №6. – С.14-21.

References.

1. Andriychuk, V.H. and Sas, I.S. (2017), *Concentration in the agrarian sector of the economy: problem aspects* [Kontsentratsiia v ahrarnij sferi ekonomiky: problemni aspekty], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Aranchij, V.I. and Udovychenko, M.O. (2012), “Integrated approaches to evaluating economic stability of agricultural enterprises”, *Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 1, pp. 10–12.
3. Berezin, O.V. Berezina, L.M. and Butenko, N.V. (2009), *Ekonomika pidpriemstva* [Enterprise Economics], Znannia, Kyiv, Ukraine.
4. Vinichenko, I.I (2013), “The competitiveness of agricultural enterprises: state and prospects”, *Ahrosvit*, vol. 21, pp. 10–13.
5. Mel'nyk, L.Yu. and Makarenko, P.M. (2002), “Concentration of production in agriculture: trends and prospects”, *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 11–16.
6. Sabluk, P. T. (2005), *Investytsijna pryvablyvist' ahrarno-promysloвого vyrobnytstva rehioniv Ukrainy* [Investment attractiveness of the agro-industrial regions of Ukraine], Natsional'nyj naukovyj tsentr «Instytut ahrarnoi ekonomiky», Kyiv, Ukraine.
7. Sokol, O.H. (2008), “The influence factors on the economic stability of agricultural enterprises”, *Ahrosvit*, vol. 1, pp. 21–25.
8. Udovychenko, M.O. (2011), “Theoretical aspects of economic stability agricultural enterprises”, *Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 3, pp. 149–152.
9. Cherevko, D.H. (2009), “The competitiveness of the enterprise as a characteristic of its economic situation”, *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 14–21.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2018 р.